

Hoe jongerenwerkers werken aan preventie

Hoe jongerenwerkers werken aan preventie

22 keer 1 jaar jongerenwerk in de praktijk

Judith Metz, Jolanda Sonneveld en Jeremy Rijnders

u i t g e v e r i j

SWP

Hoe jongerenwerkers werken aan preventie

22 keer 1 jaar jongerenwerk in de praktijk

Judith Metz, Jolanda Sonneveld en Jeremy Rijnders

ISBN 978 90 8850 985 8

NUR 740/766

THEMA JKSN

© 2020 Uitgeverij SWP Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprerecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprerecht.nl) of contact op te nemen met Uitgeverij SWP voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen door een onderwijsinstelling van een gedeelte uit deze uitgave, in papieren vorm of digitaal, (bijvoorbeeld voor plaatsing ervan op uw digitale leeromgeving of in een reader) kunt u zich richten tot: Stichting UvO, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, Tel. 023-8700212, www.stichting-uvo.nl UvO@cedar.nl

Inhoud

Inleiding	7
Methodisch werken in de leefwereld van jongeren	11
Matrix	26
Casussen	
Casus 1: ‘Mama ging niet mee, dat was prima’	29
Casus 2: ‘Naar de grote enge wereld waar allemaal mensen zijn, maar ook gekookt kan worden’	34
Casus 3: Nieuws maken en praten over wat je bezighoudt	40
Casus 4: Grenzen die tegenwerken	44
Casus 5: ‘Nu ga ik geld verdienen, mooie schoenen kopen en op vakantie’	50
Casus 6: Onvoorwaardelijke steun	56
Casus 7: Een steunpilaar in donkere tijden	61
Casus 8: Van volger tot voorbeeld	66
Casus 9: De kracht van wij samen	71
Casus 10: ‘Dankjewel voor je vertrouwen in mij’	75
Casus 11: ‘Samenwerken aan een betere toekomst’	81
Casus 12: ‘Ik zoek een plek in de maatschappij...’	85

Casus 13: Even sparren	90
Casus 14: 'Problemen man'	93
Casus 15: Van bouwvakker naar jongerenwerker	99
Casus 16: 'Ik heb geen vrienden en vind dat heel moeilijk'	104
Casus 17: Een lijntje houden	109
Casus 18: Een peer-supporter, hoe word je dat?	113
Casus 19: 'Er zijn oplossingen die beter zijn dan slaan of schelden'	117
Casus 20: 'Zorgen dat hij uit het milieu blijft'	124
Casus 21: Muziekstudio als oefenruimte	129
Casus 22: Een vol hoofd	134
Verantwoording	139
Literatuurlijst	143

Inleiding

Hoe draagt het jongerenwerk bij aan het versterken van eigen verantwoordelijkheid van jongeren, het bevorderen van participatie, vinden van hulp en normaliseren en ontzorgen van problemen? De 22 casussen in dit boek geven inzicht in hoe jongerenwerkers jongeren in kwetsbare situaties ondersteunen bij het vormen van een eigen identiteit en verwerven van een zelfstandige plek in de maatschappij.

Bijdrage aan preventie

Sinds de invoering van de Jeugdwet in 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor preventieve voorzieningen en de jeugdhulp. De verwachting was dat met deze transitie het lokale jeugdbeleid en de daaronder vallende voorzieningen effectiever en efficiënter konden worden. Meer specifiek verplicht de Jeugdwet gemeenten om te sturen op: 1) meer preventie en uitgaan van eigen verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden van jongeren en hun ouders, met inzet van hun sociale netwerk; 2) het demedicaliseren, ontzorgen en normaliseren van de jeugdsector en 3) sneller de juiste hulp op maat bieden om zo dure gespecialiseerde hulp te verminderen (in beleidstermen wordt dit aangeduid als ‘transformatiedoelen’). Vijf jaar na invoering van de Jeugdwet is de druk op de jeugdhulp verder toegenomen. Het aantal jongeren dat (intensieve) hulp nodig heeft is gestegen (CBS, 2020), de wachttijd voor hulp is langer geworden en twee op de drie gemeenten komen geld tekort voor jeugdzorg (NRC, 15.5.19). Om de transformatiedoelen uiteindelijk wel te realiseren krijgen gemeenten nogmaals de aanbeveling meer te investeren in preventieve voorzieningen zoals het jongerenwerk (Friele e.a. 2018).

Het jongerenwerk is een van de sociaalwerkberoepen dat in veel Nederlandse gemeenten naast onderwijs en kinderopvang onderdeel is van de pedagogische basisvoorzieningen. Jongerenwerk richt zich op de begeleiding van jongeren in de leeftijd van 10 tot 24 jaar die steun nodig hebben bij het volwassen worden in de samenleving (Metz, 2011; Metz, 2013). Het is aanwezig in stadscentra, kwetsbare buurten en dorpen en bestaat uit een divers aanbod van activiteiten, onderwerpen en voorzieningen op straat, in winkelcentra, sportaccommodaties, buurthuizen, scholen of productiehuizen (culturele voorzieningen voor de podiumkunsten), online of in specifieke jongerencentra. Jongerenwerk biedt jongeren plekken om elkaar te ontmoeten, exploratieruimte, activiteiten op het terrein van *urban*

culture en sport, de kans om te leren, informatie en advies, praktische hulp en individuele begeleiding. Inzet is altijd het versterken van de persoonlijke ontwikkeling en volwaardige participatie van jongeren, nu en later als volwassene (Metz, 2011; Metz, 2013; Metz, 2017). Effectonderzoek onder 1579 jongeren tussen de 10 en 24 jaar toont aan dat jongerenwerk bijdraagt aan het realiseren van de transformatiedoelen van de Jeugdwet. Zo versterken kwetsbare jongeren dankzij het jongerenwerk hun eigen verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden, verwijzen jongerenwerkers jongeren (33 procent) waar nodig door naar professionele hulp en draagt jongerenwerk eraan bij dat jongeren met zware problemen stabiel blijven. Naast hulp vindt 40 procent van de onderzochte jongeren via een jongerenwerker een (nieuwe) school, een stageplek of werk (Sonneveld, Metz & Manders, 2019). Meer lezen over de bijdrage van het jongerenwerk aan de transformatiedoelen? Lees dan: Sonneveld, J., Metz, J., & Manders, W. (2019). *De preventieve kracht van het jongerenwerk. Bijdrage aan de transformatiedoelen van de Jeugdwet*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

22 casussen

Dit boek geeft inzicht in hoe jongerenwerkers werken aan preventie. In 22 casussen worden 19 jongerenwerkers een jaar lang gevolgd in hun begeleiding van 22 kwetsbare jongeren bij het volwassen worden in de samenleving. De verhalen, geschreven vanuit het perspectief van de jongerenwerker, geven een inkijkje in de leefwereld van jongeren in kwetsbare situaties. Zichtbaar wordt hoe verleidingen uit het criminele circuit, psychische problemen, opgroeien in armoede, een verstoorde ouder-kindrelatie of een weinig stabiel sociaal netwerk een ontwrichtende uitwerking kunnen hebben op de levens en het proces van volwassen worden van de adolescenten. Ook wordt inzichtelijk hoe jongerenwerkers door deze jongeren te ondersteunen, de eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden van jongeren in kwetsbare situaties helpen versterken, hun participatie bevorderen, eraan bijdragen dat ze tijdiger hulp vinden en hun problemen normaliseren en ze ervan ontzorgen.

De verhalen zijn verzameld in het kader van wetenschappelijk praktijkgericht onderzoek naar de bijdrage van het jongerenwerk aan de transformatiedoelen van de Jeugdwet. In de verantwoording staat beschreven op welke wijze de informatie is verzameld en de casussen zijn geschreven. De verhalen zijn geschikt als studiemateriaal voor (aankomend) jongerenwerkers die willen leren wat jongerenwerk is en willen reflecteren op methodisch handelen. Voor beleid en praktijk bieden de casussen inzicht in de bijdrage van het jongerenwerk aan de preventie van (jeugd)hulp zoals het versterken van eigen

mogelijkheden en verantwoordelijkheid van jongeren, gezondheidsbevordering en het versterken van sociale steun voor jongeren vanuit familie, vrienden en maatschappelijke instanties.

Leeswijzer

Om in een oogopslag de verhalen te kunnen vinden die aansluiten bij jouw interesse is een matrix opgenomen. De matrix is een handig instrument om casussen uit te kiezen op basis van type doelgroep, kenmerken van de leefwereld van jongeren, de beoogde ontwikkeldoelen voor jongeren, gehanteerde methodieken of de samenwerking met de omgeving van jongeren. De casussen worden voorafgegaan door een hoofdstuk over methodisch werken van jongerenwerkers in de leefwereld van jongeren. Het biedt je inzicht in de professionaliteit en werkwijze van het jongerenwerk. Ter illustratie wordt verwezen naar de 22 casussen van hoe jongerenwerkers jongeren in kwetsbare situaties begeleiden bij het volwassen worden in de samenleving. Dit hoofdstuk biedt daarmee duiding voor en onderbouwing van het in de 22 casussen beschreven handelen van jongerenwerkers en de ontwikkeling van jongeren.

Dankwoord

Dit boek zou niet tot stand zijn gekomen zonder inzet van de jongerenwerkers van R-Newt, JoU, Dock, De Schoor, Xtra, Youth for Christ, Streetcornerwork, Participe, Combiwel, StJJMH en Dynamo. Zonder de medewerking van de jongeren van wie de levensverhalen in dit boek te lezen zijn zouden er geen verhalen te vertellen zijn. Wij zijn allen daar zeer dankbaar voor. Wij hopen dat deze publicatie over hun ervaringen bijdraagt aan erkenning van en begrip voor de complexe leefomstandigheden waarin jongeren in kwetsbare situaties opgroeien en de gevolgen daarvan voor hun toekomst.

Methodisch werken in de leefwereld van jongeren

Het jongerenwerk is een levendige praktijk die bestaat uit veel verschillende al dan niet beschreven activiteiten en projecten, aangeboden vanuit verschillende organisaties op straat, in scholen, culturele voorzieningen, sportaccommodaties en buurthuizen of specifieke jongerencentra. Jongerenwerkers houden zich bezig met contact maken, signaleren, motiveren, opvoeden, activeren en toeleiden, en werken daarin samen met ouders, school, jeugdhulp, wijkteams en politie. Door methodisch te werken dragen jongerenwerkers bij aan preventie. Dit houdt in dat jongerenwerkers op een planmatige en systematische manier aan het werk gaan om de beoogde bijdrage aan de transformatiedoelen te realiseren. In dit hoofdstuk gaan we in op het methodisch werken van jongerenwerkers in de leefwereld van jongeren. Het biedt de lezer een diepgaande kennismaking met de doelgroep, het werken vanuit de leefwereld, de jongerenwerkmethodieken en het multimethodisch handelen in bijdragen aan preventie. Met verwijzing naar de 22 casussen als voorbeelden van hoe jongerenwerkers jongeren in kwetsbare situaties begeleiden bij het volwassen worden in de samenleving, biedt dit hoofdstuk tevens een onderbouwing en duiding van de 22 casussen.

Doelgroep: jongeren in kwetsbare situaties

Doelgroep van het jongerenwerk zijn primair jongeren in kwetsbare situaties (*Declaration 1st european youth work convention, 2010*; *Declaration 2nd european youth work convention 2015*; Metz, 2011; Smith, 2013). Naast de overgang van kind naar volwassenheid, hebben deze jongeren te maken met een vorm van uitsluiting als gevolg van opgroeien in achterstand, een gebrek aan vaardigheden, capaciteiten of mogelijkheden of een specifieke ontwikkelingsopgave (Sonneveld & Metz, 2015). Jongerenwerk richt zich op jongeren tussen 10 en 27 jaar, waarbij de nadruk ligt op 15 tot 24 jaar. Gemiddeld bereikt het jongerenwerk 10 tot 20 procent van de jongeren uit de directe omgeving (Lenders & Luttik, 2009; Zuurmond, Geary, & Ross, 2012). Het geschatte bereik van het professionele jongerenwerk in Nederland is 370.000 tot 740.000 jongeren in de leeftijd van 10 tot 23 jaar (Participe Advies, 2018). De doelgroep is qua opleidingsniveau en culturele achtergrond

een afspiegeling van de buurt. Meisjes zijn, tenzij er apart meidenwerk is, ondervertegenwoordigd in het jongerenwerk (Nijland, Boomkens & Metz, 2016; Sonneveld & Metz, 2019). Hedendaagse jongeren groeien op in een samenleving die complex is (Van Ewijk, 2010), door onder meer een toegenomen prestatiegerichtheid, (super)diversiteit (Vertovec, 2007), technologische innovatie (Inchley, e.a., 2016) en een groeiende tweedeling tussen arm en rijk en sociaal-culturele tegenstrijdigheden (Kremer, Bovens, Schrijvers & Went, 2014). Hoewel het overgrote deel van de jongeren volwassen wordt zonder grote problemen en daarbij steun ontvangt vanuit hun sociale netwerk (familie, burens, vrienden) (Currie et al., 2012; Inchley, e.a., 2016), groeit de groep jongeren die kwetsbaar is en een vorm van achterstand heeft te overbruggen (RMO, 2011; Metz & Todorović, 2019). Vooral jongeren met een bi-culturele achtergrond, jongeren in grote gezinnen, jongeren in eenoudergezinnen en jongeren met ouders in de bijstand hebben een verhoogd risico op armoede (zie bijvoorbeeld portret 5, 6, 10). Vaak groeien zij op in buurten waarin mensen in vergelijkbare situaties leven, waardoor ook hun sociale netwerken eenzijdig zijn samengesteld (Abdallah, Kooijmans, & Sonneveld, 2016). Jongeren met beperkingen kunnen vaak moeilijker aansluiting vinden en worden sneller slachtoffer van pesten. Jongeren met een licht verstandelijke beperking (zie bijvoorbeeld portret 16, 20, 21) zijn extra kwetsbaar omdat hun beperking voor de buitenwereld niet direct zichtbaar is (Sonneveld & Metz, 2015). Meisjes in kwetsbare situaties lopen een verhoogd risico op maatschappelijk isolement, psychosomatische problemen en slachtofferschap van sexting, loverboys en seksueel misbruik, hoewel de externaliserende problematiek onder meisjes ook toeneemt (Nijhof & Engels, 2015).

Van jongeren in kwetsbare situaties:

- ontvangt een derde geen steun vanuit hun sociale netwerk door overlevingsstress of omdat het netwerk zelf ook niet de weg weet in de samenleving;
- ervaart een kwart vaak of altijd stress;
- heeft een derde te maken met een beperking (chronisch, lichamelijk, verstandelijk, psychosociaal, psychiatrisch) waardoor zij de meerderheid niet bij kunnen houden;
- komt een derde in aanraking met politie of justitie.

Bron: Sonneveld & Metz, 2019.

Meer lezen over de doelgroep van het jongerenwerk? Lees dan: Sonneveld, J., & Metz, J. (2019). De Doelgroep van het Jongerenwerk in cijfers: Wie maken gebruik van jongerenwerk en op welke manier? Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.

Binnen de doelgroep jongeren in kwetsbare situaties onderscheidt het jongerenwerk drie subdoelgroepen: (1) jongeren met wie het goed gaat; (2) jongeren met beginnende

of lichte problemen en (3) jongeren met zware of meervoudige problemen (Koops et al., 2013; Sonneveld & Metz, 2015).

Jongeren zonder problemen zijn jongeren met een stabiele thuissituatie die een opleiding volgen die een oriëntatie op de toekomst en een startkwalificatie biedt en beschikken over zinvolle vrijetijdsbesteding en een vriendengroep waarmee zij plezier maken en zaken bespreken die voor hen belangrijk zijn. Eventuele problemen lossen deze jongeren samen met hun omgeving op, en bij grote problemen zoeken zij professionele ondersteuning (zie bijvoorbeeld portret 1, 8, 10, 13, 18). Jongerenwerk voor deze groep richt zich op informatie en advies, toeleiden naar activiteiten en ondersteunen bij het zelf organiseren van activiteiten (Koops et al., 2013; Metz, 2011; Nijland, Boomkens & Metz 2016; Sonneveld & Metz, 2015).

Jongeren met lichte problemen zijn jongeren die door de omgeving waarin zij opgroeien, hun beperkingen of gedrag een hoger risico hebben om thuis, op school, op hun werk of in hun vrije tijd in de problemen te komen (Ginkel, Veenbaas, & Noorda, 2006, Sonneveld & Metz, 2015) (zie bijvoorbeeld portret 2, 5, 11, 15, 20). Het jongerenwerk voor deze doelgroep richt zich op het bevorderen van de participatie binnen en buiten het jongerenwerk, bijdragen aan de psychosociale ontwikkeling, het versterken van de zelfregie en indien nodig toeleiden naar professionele zorg (Abdallah et al., 2016; Koops et al., 2013; Koops et al., 2014; Metz & Sonneveld, 2012; Nijland, Boomkens, & Metz, 2016)

Jongeren met zware problemen zijn jongeren met serieuze problemen op meerdere leefgebieden. Bijna een kwart van de deelnemers aan het jongerenwerk heeft zware problemen zoals slechte huisvesting, onveilige thuissituatie, slechte psychische en lichamelijke gezondheid, (veelvuldig) in aanraking komen met politie en justitie, schooluitval, overlastgevend gedrag, schuldenproblematiek, het ontbreken van (bij)baan, of verslavingsproblematiek. In vergelijking met jongeren waarmee het goed gaat of jongeren met lichte problemen, heeft deze groep een minder sterk sociaal netwerk, vaker stress, een lager zelfwaardegevoel, minder eigenaarschap over het eigen leven, zwakkere relationele vaardigheden en zijn hun pro-sociale vaardigheden minder sterk ontwikkeld (Sonneveld, Metz & Manders 2019) (zie bijvoorbeeld portret 6, 12, 14, 19, 22). Het jongerenwerk voor deze subdoelgroep is erop gericht dat jongeren een toekomstperspectief ontwikkelen, een positieve (vrije)tijdsbesteding vinden, dat de overlast vermindert en dat jongeren – als zij die nog niet hebben – passende professionele hulp vinden (Abdallah et al., 2016; Koops et al., 2013; Koops et al., 2014).

Werken in de leefwereld van jongeren

Omdat professioneel jongerenwerk plaatsvindt in het domein van de vrije tijd (De Waal, 2008), is deelname aan het jongerenwerk altijd vrijwillig. Dit betekent dat jongeren zelf kiezen of, in welke mate en voor hoe lang zij willen participeren in het jongerenwerk (Jeffs & Smith, 1999; Doherty & de St Croix, 2019; Ritchie & Ord, 2017). Jongeren zijn dus zelf in de lead, terwijl thuis of op school/werk dit vaak anderen zijn (ouders, docent, baas). De vrije tijd biedt als derde opvoeddomein in vergelijking met het eerste domein (thuissituatie) en het tweede domein (school en werk) specifieke ontwikkelingsmogelijkheden voor jongeren en een apart pedagogisch regime waarin jongeren een eigen wereld kunnen creëren met een sterk idee van vrijheid en een groot appèl op zelfstandigheid en eigen initiatief, en waarin ruimte is om te experimenteren (Bakker et al., 2010; De Waal 2008).

Voor jongeren is een dergelijk regime van belang omdat zij zich in deze overgang van kind-zijn naar volwassenheid losmaken van hun opvoeders, een eigen identiteit vormen en een zelfstandige plek verwerven in de samenleving. Voor jongeren in kwetsbare situaties is deze overgangsfase extra uitdagend door achterstand of gebrek aan steun vanuit de omgeving (zie bijvoorbeeld portret 5, 6, 11, 18, 19, 20, 21, 22). Het zijn ook deze jongeren die meer behoefte hebben aan (gespecialiseerde) jeugdhulp (Bot, De Roos, Sairaj, Keuzenkamp, Van den Broek & Kleijnen, 2013). Hoe beter jongeren zich in deze periode weten te ontwikkelen, des te minder hoeven zij later als volwassenen een beroep te doen op steunstructuren zoals hun sociale netwerk of sociale voorzieningen zoals een uitkering, beschermde werkomgeving, of professionele hulp bij hun administratie, het voeren van een eigen huishouden of het verzorgen en opvoeden van eigen kinderen.

Kenmerkend voor het jongerenwerk is daarom dat het *altijd* ontwikkelingsgericht is, ook als er problemen zijn. Ontwikkelingsgericht is 'de aandacht voor de – brede, positieve en langdurige – ontwikkeling van jongeren. Hierbij gaat het (...) over de persoonlijke, sociale en maatschappelijke ontwikkeling tot volwaardig mens-zijn, die bestaat uit een combinatie van identiteitsvorming met emotionele en morele ontwikkeling, het leren van levensvaardigheden en sociale en maatschappelijke participatie' (Metz, 2013, p. 18). Belangrijk hierbij is dat jongeren de gelegenheid krijgen om zelf richting te geven aan het proces van volwassen worden (Metz, 2013).

Vertrekpunt voor het jongerenwerk vormt de leefwereld van jongeren. Werken vanuit de leefwereld betekent dat jongerenwerkers werken op plekken waar jongeren verblijven (op straat, in jongerencentra, bij jongeren thuis, school, online) en aansluiten bij het eigen perspectief, ervaring, vragen en doelen van jongeren (Dunne et al., 2014; Metz, 2011;

Smith, 2013). Vanuit de leefwereld van jongeren maken jongerenwerkers verbinding met de samenleving met als inzet het versterken van de persoonlijke ontwikkeling van jongeren en de volwaardige participatie in de samenleving (zie bijvoorbeeld portret 8, 12 en 14). Dat jongeren zelf verantwoordelijk zijn in het vrijetijd domein vraagt van het jongerenwerk dat zij jongeren in de lead laat, meebeweegt met wat daarin gebeurt en ontwikkelmogelijkheden creëert (en dus niet de kaders stelt).

Werken vanuit de leefwereld van jongeren zorgt ervoor dat het jongerenwerk te maken heeft met invloeden vanuit het sociale netwerk van jongeren zoals ouders, familie, peers, de buurt en mensen van school of werk. Ook volgen en reageren jongerenwerkers op belangrijke positieve of negatieve levensgebeurtenissen die het geluk of de leefomstandigheden van jongeren ingrijpend kunnen veranderen. Voorbeelden van positieve levensgebeurtenissen zijn werk vinden, een broertje of zusje krijgen of een liefdesrelatie aangaan. Bij negatieve levensgebeurtenissen gaat het om ernstige ziekte van een familie-lid, ouders die scheiden of intimidatie of geweld.

Voor het methodisch werken in het jongerenwerk vraagt het werken vanuit de leefwereld dat jongerenwerkers moeten inspelen op de (nieuwe) vragen en behoeften van jongeren en hun steeds veranderende omgeving. Jongerenwerkers kunnen daardoor nauwelijks gebruikmaken van *gedetailleerd* uitgewerkte aanpakken die zich richten op het verbeteren van een *specifieke* situatie (De St Croix, 2018). In plaats daarvan hanteren jongerenwerkers in contact met jongeren een open benaderingswijze. Dit betekent dat het precieze doel en de bijbehorende methodieken die jongerenwerkers toepassen afhankelijk zijn van de situatie, wensen en mogelijkheden van de betrokkenen (Donkers, 2012; Spierts, 2014; Metz, 2016a; De St Croix, 2018; Metz & Sonneveld, 2018; Doherty & De St Croix, 2019). De jongerenwerker geeft *het handelen in het moment vorm*, in interactie met de betrokkenen en de omgeving. Een open benaderingswijze is daarmee flexibeler en dynamischer, maar ook minder voorspelbaar. Vaak wordt er gewerkt met doelen voor korte termijn (wat wil ik vandaag bereiken met de groep, en individuele leden) en lange termijn (wat wil ik uiteindelijk bereiken). Dit continu afstemmen van de aanpak is binnen het sociaal werk bekend als sociaal programmeren (Donkers, 2012; Haaster, 2003; Metz, 2016a).

Wil je meer weten over de eigenheid van het methodisch werken in het jongerenwerk? Lees dan: Metz, J. & Sonneveld, J. (2018). Methodisch werken in het jongerenwerk. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam